

JAK PRAWIDŁOWO SPRAWDZAĆ, DIAGNOZOWAĆ, OCENIAĆ ANALIZOWAĆ OSIĄGNIĘCIA UCZNIÓW?

szczegółowy zakres zagadnień:

1. Akty prawa oświatowego regulujące ocenianie.
2. Diagnoza wstępna.
3. Czym jest ocenianie, czym jest ocena?
4. Jakie przeżycia budzi u ocenianego? Postawa ocenającego a odbiór oceny.
5. Ocenianie szkolne i zewnętrzne.
6. Lęk egzaminacyjny.
7. Do czego wykorzystywać wyniki analiz osiągnięć edukacyjnych uczniów?
8. Edukacyjna Wartość Dodana – szkoła ucząca się.

„Stopnie szkolne są potrzebne tylko nauczycielom!”

Stwierdzenie to dotyczy niekorzystanej praktyki szkolnej, w której stopnie bywają orężem kontroli, władzy nad uczniem, tym silniej im słabsze jest działanie edukacyjne. (sąd nad uczniem!!!)

Wynik kształcenia –

jako podstawa sprzężenia zwrotnego w uczeniu się – wykorzystanie informacji o wyniku uczenia się do regulacji tego procesu.

Badania psychologiczne dowodzą, że informacja o wyniku czynności jest niezbędna, gdy oczekujemy od podniesienia poziomu jej działania – tak też jest w edukacji.

SPRAWDZANIE OSIĄGNIĘĆ UCZNIÓW

Jest upewnieniem się, czy uczniowie uzyskali oczekiwane osiągnięcia, w więc czy opanowali czynności stanowiące wymagania programowe, określone w podstawie programowej.

Czynności to – wiadomości, umiejętności, postawy ...

Upewnienie się jest potrzebne ponieważ:

- wymagania są różnorodne pod względem celów kształcenia, szerokie pod względem materiału, rozbudowane do kilku poziomów, a spełnienie ich jest trudne do zaobserwowania dla ucznia i nauczyciela;
- w edukacji panuje myślenie życzeniowe, pełne złudzeń, wszyscy chcieliby – uczniowie, rodzice, nauczyciele, władze oświatowe ..., by wyniki były wysokie.

To prowadzi do wielu rozczarowań, ale zaniechanie oceniania jest złym rozwiązaniem – bo jest ono potrzebne do rozwoju młodego człowieka – ucznia.

Kształcenie ma dwa aspekty:

- emocjonalno – motywacyjny
- poznawczy

Dźwignią poznania jest motywacja, zaś poznane wywołuje emocje.

Wyróżnia się dwa rodzaje osiągnięć uczniów:

1. osiągnięcia emocjonalne – stanowiące wewnętrzne wdrożenie do określonego rodzaju działania (np. stałość określonych uczuć, rozwinięta motywacja);
2. osiągnięcia poznawcze – stanowiące znajomość dziedzin i sposobów działania (np. orientacja w sytuacji, umiejętność wykonywania zadań);

zatem, „*Uczeń o oczekiwanych osiągnięciach chce i umie wykonać czynności przewidziane w podstawie programowej.*”

- Te dwa rodzaje osiągnięć są równorzędne, ale tylko osiągnięcia poznawcze nadają się do sprawdzenia, tj. tworzenia sytuacji, w której uczeń może pokazać, że uzyskał te osiągnięcia.
- Uczeń może pokazać, że wie co powinien przeżywać i do czego powinien dążyć – ale egzaminowania z emocji i motywacji należy zaniechać.
- Oczywiście potrzebne jest kształcenie emocji i motywacji do uczenia się – nienaruszające jednak praw ucznia jako podmiotu

SPRAWDZANIE A OCENIANIE OSIĄGNIĘĆ POZNAWCZYCH

Ocenianie osiągnięć uczniów jest ustalaniem i komunikowaniem oceny szkolnej.

Ocena szkolna jest informacją o wyniku kształcenia wraz z komentarzem.

1. Oceniane jest procesem, który wiąże dwa aspekty kształcenia.
2. Pierwszym etapem oceniania jest ustalenie – sprecyzowanie wymagań programowych (podstawa programowa), stanowiące zarazem planowanie treści oceniania osiągnięć uczniów. Dokonuje się ono w toku planowania kierunkowego i wynikowego treści kształcenia.
3. Osiągnięcia poznawcze są sprawdzane przez nauczyciela w celowo wytworzonych sytuacjach, a osiągnięcia emocjonalno-motywacyjne są tylko obserwowane przez niego w naturalnych warunkach.
4. Interpretacja osiągnięć uczniów jest w ocenianiu połączona – dotyczy osiągnięć emocjonalno-motywacyjnych i poznawczych jednocześnie.

Zatem na czas sprawdzania – osiągnięcia poznawcze wyłączone są z ogółu osiągnięć uczniów, ale są bardzo istotne przy analizie wyników; np. sytuacja społeczna ucznia, specyficzne trudności i potrzeby ...indywidualne możliwości dziecka.

Np. przy analizie wyników sprawdzianów i egzaminów zewnętrznych, co budzi wiele negatywnych opinii, jednak wartością tego zabiegu jest wskazanie, że osiągnięcia poznawcze leżą u podstaw osiągania postępu w opanowaniu określonych czynności dydaktycznych (wiedza i umiejętności)

SPRAWDZANIE HOLISTYCZNE

Ukierunkowane jest na poznawanie całości określonej dziedziny osiągnięć uczniów. Ta strategia dominuje w przedmiotach humanistycznych, artystycznych, zawodowych, ale też stosowana jest w przedmiotach ścisłych. (np. zastosowanie wiedzy i umiejętności w praktycznym wykonaniu zadania...np. egzaminy zewnętrzne)

SPRAWDZANIE ANALITYCZNE

To strategia sprawdzania osiągnięć z wyodrębnionej dziedziny – ukierunkowana jest na systematyczne poznawanie osiągnięć uczniów z wyodrębnionej dziedziny – (czynności proste)

Np. znajomość reguł gramatycznych, wydarzeń historycznych, gatunków zwierząt, roślin, działania arytmetyczne;

-odpytywanie na lekcji

Na podstawie sprawdzenia częściowej dziedziny poznajemy opanowanie bądź nieoppanowanie czynności edukacyjnych.

Nie daje to jednak nauczycielowi pewności, że uczeń umie wykorzystać te umiejętności – zastosować je w konkretnych sytuacjach dydaktycznych. Mówi się tutaj o ocenianiu oddalonym.

Autentyzm sprawdzania bardziej osiągamy poprzez strategię holistyczną.

Autentyzm sprawdzania to naturalność warunków i przebiegu czynności ucznia w toku sprawdzania.

Autentyzm jest wysoki, gdy złożona czynność jest wykonywana w całości w podobnych warunkach (np. w terenie, w grupie uczniów) i z podobną swobodą (np. oryginalny plan, prawo do błędu, własne tempo, gospodarowanie czasem), tak jak w działaniach odpowiednich specjalistów.

SYMULACJA

Symulacja – to umowność warunków i przebiegu czynności – np. ucznia szkoły cyrkowej i wiele innych ...

Autentyzm uczenia się i sprawdzania wyników zapobiega rozczarowaniu uczniów, którzy podczas egzaminu mogliby być zaskoczeni nowymi warunkami i innym sposobem wykonywania czynności.

Np.

➤ Naturalne warunki:

„Uczeń świetnie opanował jazdę na jednokołowym rowerze”

zaprezentowanie stopnia opanowania umiejętności

➤ Egzamin:

Zdefiniuj rower...

Opisz sposób wsiadania...

Wymień części ...

Zatem zadania

„Przejeźdź 100 na rowerze...”

„Wykonaj doświadczenie chemiczne...”

„Zredaguj opis przyrody, w którym użyjesz środków artystycznych ...”

są bardziej autentyczne i holistyczne od zadań:

„Odpowiedz na pytania...”

„Opisz przebieg reakcji...”

„Wymień środki artystyczne ...”,

które wymagają od ucznia jedynie zapamiętania więcej szczegółów, kosztem wykazania się opanowanymi umiejętnościami.

BARDZO ważne dla nauczyciela – do analizowania osiągnięć uczniów, wykorzystania tych wyników do modyfikowania warsztatu pracy nauczyciela, doskonalenia metod pracy, wykorzystania środków dydaktycznych, pracowni przedmiotowych, zwrócenia uwagi na indywidualne możliwości ucznia, jego predyspozycje rozwojowe....

Zadania holistyczne prezentują wyższe kategorie taksonomii kształcenia dziedzin praktycznej i poznawczej, ale do ich zastosowania potrzeba zastosowania bogatszego wyposażenia niż „papier i ołówek” –

Egzamin dokonywany w „pustce informacyjnej”, gdy jedynym źródłem informacji jest dla ucznia własna pamięć, jest mało autentyczny. Większość zadań intelektualnych

wykonywanych poza szkołą obejmuje korzystanie z różnorodnego wspomaganie pamięci i z pomysłowości: własnych notatek, źródeł, pomocy, sprzętu

Sprawdzian z wyposażeniem nazwiemy egzaminem, w którym dozwolone jest użycie określonych materiałów pomocniczych.

Wyposażenie podnosi jakość procesów intelektualnych i redukuje lęk egzaminacyjny – charakterystyczny dla egzaminów pamięciowych.

Zastanówmy się - Czy to obniża wymagania”???

Standard – norma – (def.) opis klasy jakości lub ilości wybranej właściwości

RÓŻNICOWANIE OSIĄGNIĘĆ UCZNIÓW

występuje wówczas, gdy układem odniesienia dla osiągnięć każdego ucznia są osiągnięcia innych uczniów.

Różnicowania takiego dokonuje nauczyciel wówczas, gdy nie ma jasno sprecyzowanych wymagań – stąd ocenia ucznia – w drodze porównywania do innych np. prac, (takie porównywanie często wymuszają rodzice, bądź sami uczniowie).

W tej sytuacji standardy osiągnięć – wymagania określają - sami uczniowie, a nie nauczyciel. Prowadzi to do rywalizacji, a nacisk kładzie się nie uczeniu się określonych umiejętności i treści, lecz na uzyskaniu pozycji w grupie.

Jak zatem właściwie rozumieć i stosować różnicowanie wymagań w świetle rozporządzenia MEN w sprawie wymagań wobec szkół, pomocy psychologiczno-pedagogicznej, oceniania i klasyfikowania uczniów?

POMIAR DYDAKTYCZNY

Jest pomiarem sprawdzającym, w którym układem odniesienia wyniku uczenia się są wymagania programowe, ustalone w podstawie programowej – napisanej językiem wymagań.

Taksonomia niezbędnych właściwości sprawdzania:

1. Bezstronność sytuacji sprawdzania
2. Dokładność punktowania wyników sprawdzania (klucze???)
3. Rzetelność sprawdzania
4. Trafność sprawdzania – użyteczność wyników
5. Obiektywizm sprawdzania.

METODY SPRAWDZANIA OSIĄGNIĘĆ

1. Ze względu na udział uczniów:
 - indywidualne
 - grupowe

2. Ze względu na udział nauczycieli:

- Kierowane przez nauczycieli
- Samodzielne – kierowane przez ucznia 9 (trudne motywacyjnie)

Charakterystyka metod

- Próba pracy
- Wykonywanie zadań
- Wypracowanie
- Kartkówka
- Opowiadanie ucznia
- Odpytywanie

PLANOWANIE SPRAWDZIANU SZKOLNEGO

Jest zbiorem zadań reprezentujących określoną treść kształcenia przeznaczonym do zastosowania podczas jednego zajęcia edukacyjnego.

Najważniejsze jest, by zadania reprezentowały wymagania programowe oraz aby dzięki temu można było z wyników wnioskować o opanowaniu przez ucznia wybranego zakresu treści kształcenia, a więc by składały się na znaczenie treściowe łącznego wyniku sprawdzianu.

zatem:

Jak przygotować sprawdzian?

Jak analizować zadania?

Co mówi wynik sprawdzianu?

WYNIK SPRAWDZIANU POWINIEN POZWOLIĆ NAUCZYCIELOWI NA INTERPRETACJĘ OSIĄGNIĘĆ UCZNIÓW.

Wnioski:

1. Sprawdzanie osiągnięć uczniów jest upewnieniem się, czy uczniowie uzyskali oczekiwane osiągnięcia, a więc czy opanowali wymagania wynikające z podstawy programowej.
2. Sprawdzamy osiągnięcia poznawcze, ponieważ osiągnięcia emocjonalne towarzyszące kształceniu uznajemy za sferę osobistą (mimo, że mają duży wpływ na wynik – sprawdzian i egzamin zewnętrzny)
3. Strategia holistyczna sprawdzania ukierunkowana jest na poznawcze struktury osiągnięć ucznia w określonej – cechuje ją wysoki autentyzm sprawdzania jego naturalnością.
4. Strategia analityczna, ukierunkowana jest na poznanie poszczególnych elementów osiągnięć uczniów, szerzej posługuje się symulacją.

5. Gdy procedura sprawdzania jest należyście uściślona – mówimy o pomiarze dydaktycznym, czyli o przyporządkowaniu uczniom ocen według empirycznie sprawdzonych reguł.
 - pomiar sprawdzający – układem odniesienia osiągnięć uczniów są wymagania wynikające z podstawy programowej.
6. Metodami sprawdzania osiągnięć uczniów są: próba pracy, zadawanie pytań, wypracowanie, kartkówka, opowiadanie ustne, odpytywanie,
7. Sprawdzanie zyskuje na ścisłości procedur i sprawności, gdy zastosujemy narzędzie w postaci sprawdzianu – tj. zbioru zadań reprezentujących określoną treść kształcenia.
8. Budowanie sprawdzianu powinno być poprzedzone sporządzeniem planu sprawdzianu, czyli dokumentu pokazującego jakie zadania mają być przygotowane: np. forma opisowa, tabelaryczna - zawierająca rozkład zadań według treści kształcenia, graficzna – akcentująca związki pomiędzy grupami zadań.
9. Analiza zadań – wartościowanie ze względu na ich przydatność do określonego narzędzia:
 - Jakościowa – poprawność rzeczowa, zgodność z planem, poprawność językowa ...
 - Ilościowa – częstość opuszczeni danego zadania, łatwość zadania, moc różnicująca...

GLÓWNA FUNKCJA SPRAWDZANIA OSIĄGNIĘĆ UCZNIÓW:

- jest wytwarzanie informacji zwrotnej dla ucznia
- korzystne jest jeśli uczniowie rozumieją reguły pomiaru – np. sprawdzianu, egzaminu zewnętrznego – próbne egzaminy z przejrzystym analizowaniem zadań wspólnie z uczniami, wykorzystanie arkuszy sprawdzianu i egzaminów
- dbałość o trafność sprawdzianu – w odniesieniu do potrzeby sprawdzenia określonych umiejętności
- dbałość o uczciwość „egzaminacyjną uczniów”

OCENIANIE OSIĄGNIĘĆ UCZNIÓW

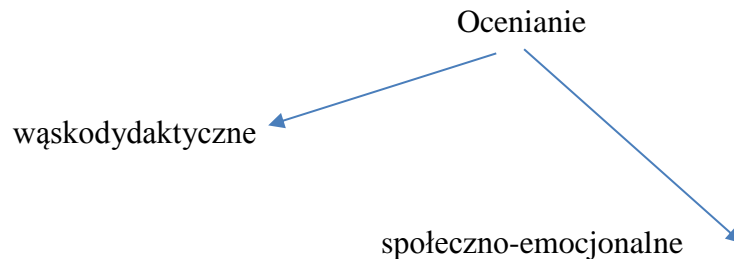
Podstawa prawna regulująca zasady oceniania:

Ocenianie sumujące – ważne dla administracji szkoły, zamyka etap kształcenia, wartościując uzyskane wyniki. Typowe dla takiego oceniania są zaliczenia przedmiotu i egzaminy na koniec roku szkolnego – liczy się tutaj sam wynik, np. przy dostaniu się do wyższego etapu szkoły, komentarz nie ma dla ucznia znaczenia.

Ocenianie kształtujące – ważniejsze jest dla ucznia, ponieważ dostarcza mu oraz jego nauczycielowi danych do indywidualizacji dalszego uczenia się i kształcenia. Im wcześniej jest rozpoczęte i bardziej systematycznie prowadzone, tym rola jego jest większa. Takie cechy może mieć każde bieżące ocenianie osiągnięć, będące dla ucznia szukaniem drogi do spełnienia wymagań programowych na możliwie wysokim poziomie.

- Daje sprzężenie zwrotne uzyskanej informacji z uczeniem się.

- Podnosi rangę uczenia się, jako procesu podstawowego dla rozwoju ucznia i nie stawia nauczyciela w roli „sądu ostatecznego”, a uczeń nie przeżywa lęku.
- Komentarz do uzyskanego wyniku ma większe znaczenie niż sam wynik – służy do dalszego doskonalenia i rozwoju.



Taki podział bierze się stąd, że

- sprawdzanie może być jedyną podstawą oceniania
- lub może być wspomaganie obserwacją warunków i przebiegu uczenia się.

Ocenianie wąskodydaktyczne to ustalenie i komunikowanie oceny wyłącznie na podstawie wyników sprawdzania, a więc jest ono ograniczone do dziedziny poznawczej z pominięciem osiągnięć emocjonalno-motywacyjnych i warunków pracy ucznia. Zatem surowy wynik jest tym podstawowym kryterium decydującym o ocenie ucznia.

Np. sprawdziany i egzaminy zewnętrzne – ocena musi być udokumentowana wynikiem sprawdzianu, a inne względy nie liczą się (stąd rankingi???)

W praktyce szkolnej stosuje się również inne kryteria oceny osiągnięć uczniów:

- osiągnięcia emocjonalno-motywacyjne – uczeń wdraża się do przewidywanych czynności (opanowania wiadomości i umiejętności), potrafi się skupić, żywo interesuje się nimi i jak je osiągnąć;
- praca ucznia – przy ograniczonych zdolnościach (np. do danego przedmiotu) uczeń uzyskał wynik systematyczną i solidną pracą;
- warunki domowe – wynik został uzyskany w trudnych warunkach domowych (np. obciążenie inną pracą, brak własnego pokoju lub miejsca do pracy, brak zachęty do pracy i dobrego przykładu e strony rodziców);
- szkoła - wynik został uzyskany w szkole nie dość silnej materialnie i kadrowo;

Wnioski:

Ocenianie społeczno-wychowawcze polega zatem na ustalaniu i komunikowaniu oceny na podstawie wielu kryteriów, wśród których wymagania programowe mogą odgrywać główną rolę lub tylko pomocniczą.

Przymiotnik „społeczny” sygnalizuje rolę kontekstu kształcenia, czyli tych czynników uczenia się, które są niezależne od ucznia i nauczyciela, a przymiotnik „wychowawczy” podkreśla rolę emocji ucznia i motywacji do uczenia się.

Nauczyciel musi zawsze liczyć się z rzeczywistością, w której funkcjonuje uczeń, np. niekorzystne środowisko domowe, rówieśnicze, małe zdolności, specyficzne potrzeby edukacyjne, absencja, agresywne zachowania, częsta zmiana nauczyciela, nieharmonijność w realizacji podstawy programowej i inne...

Ocenianie zatem jest silnie zależne od kontekstu kształcenia,

takie ocenianie przynosi wyższe wyniki niż ocenianie wąskodydaktyczne.

Jak zatem odnieść się do porównywania wyników sprawdzianów i egzaminów zewnętrznych do innych uczniów klas, szkół gmin, powiatów...?

Podobieństwo rozkładów stopni między oddziałami szkolnymi – to różnicowanie uczniów, porównywanie wg wzoru, a takie kalkulacje nie mają znaczenia przy sprawdzaniu osiągnięć poznawczych.

- Egzaminy zewnętrzne dostarczają ważnych informacji o osiągnięciach poznawczych uczniów, ale nie można przeceniać ich wyników.
- Bardziej niż sam wynik egzaminacyjny wartościowanie efektów pracy z uczniem,
- **Edukacyjna Wartość Dodana** – to przyrost osiągnięć uczniów w określonym czasie uczenia się w szkole. Jej szacowanie jest trudne, ale ma szansę stać się podstawą dydaktyki postępu uczenia w szkole.

Ocenianie sprawiedliwe czy niesprawiedliwe

– dlaczego wielu uczniów uważa ocenianie za niesprawiedliwe

- subiektywizm

- rywalizacja

OCENA OPISOWA

- informacja o wynikach
- komentarz

kl. I-III

kl. IV-VI (nowe rozporządzenie MEN w sprawie oceniania)

System stopni szkolnych jest w istocie systemem komunikacji. Obejmuje posługiwanie się zbiorem symboli, których znaczenie powinno być jasno zdefiniowane i jednolicie rozumiane przez wszystkich zainteresowanych ;

Muszą służyć komunikacji sensownie i precyzyjnie.

Podsumowanie:

Czemu służy analizowanie osiągnięć edukacyjnych ucznia?

Po co analizować ocenianie?

„Ucząca się szkoła”



jest placówką edukacyjną, która systematycznie dokonuje ulepszeń własnej pracy na podstawie jej diagnozy i ewaluacji:

- wykorzystanie wyników i wniosków z analizy do podnoszenia jakości pracy szkoły;
- zaangażowanie nauczycieli w proces doskonalenia i podnoszenia efektów pracy szkoły;

Można wyróżnić trzy poziomy zaangażowania nauczyciela w podnoszenie jakości pracy szkoły:

INNOWACJA

NOWATORSTWO

TWÓRCZOŚĆ